

Pojem „totální mobilizace“ u Ernsta Jüngerera

Aleš Novák

1. Válka jako první filosofie

Ernst Jünger je známý svou studií *Der Arbeiter* (Dělník),¹ které však předchází studie *Die Totale Mobilmachung* (Totální mobilizace) z roku 1930.² Jünger vychází z metafysické pozice Friedricha Nietzscheho, charakterizované jako „vůle k moci“ a z motivu „nadčlověka“, které transformuje na základě autentického válečného zážitku v pojetí „práce“ a „figury dělníka“ (*Gestalt des Arbeiters*). Proto ve studii *Totální mobilizace* chce určit skrytou povahu války, která je „největší a nejpůsobivější událostí této doby“.³ Válka je pro Jüngerera zpřístupňující zkušeností se „skutečností“, která je „při díle“, tj. „skutečná“ ve smyslu účinná, činná, působná a působící *na způsob „práce“*. Práci Jüngerer totiž určí jako *ontologický model určování smyslu bytí jsoícího*, práce je pro Jüngerera odpovědí na Aristotelem formulovanou základní úlohu první filosofie: *nakolik jsoucno je jsoucí a co mu jako takovému přísluší*. Práce je pro Jüngerera charakterem bytí jsoícího. A proto válka, jakožto uskutečnění pracovního nasazení, není ničím *lidským, příliš lidským*, takže Jünger se zdráhá hledat její povahu ve sféře lidského jednání.⁴ Jüngerer spíše válku řadí mezi události „kultického rázu“.⁵ Světová válka má charakter „světové revoluce“ a představuje „událost kosmického druhu“,⁶ zcela ve smyslu tradičního určení „kosmos“ jakožto celku všeho jsoícího, takže válka se dotýká určení smyslu bytí všeho jsoícího. Válka je uskutečňováním první filosofie, válka je metafysikou *in actu*. Jüngerer blíže konkretizuje svou úlohu tak, že hledá „skryté popudy“ pro „typicky pokrokové pohyby“, jež ovšem „vedou k výsledkům odporujícím jejich vlastním tendencím“;⁷ hledá „vlastní morální faktor této doby“, který utváří atmosféru pokrokové doby, jež podle něho musela nutně vyústit ve válku.⁸ Tímto „skrytým popudem“ a „vlastním morálním faktorem této doby“ je pro Jüngerera pojem „*totální mobilizace*“.⁹

2. Mobilizace částečná a totální

Pojem „totální mobilizace“ Jünger analyzuje odlišením oproti pojmu „částečné mobilizace“ (partielle Mobilmachung).¹⁰ Tu Jünger charakterizuje jako „všeobecnou“ a spojuje ji s monarchistickým i občanským politickým řádem. To však neznamena, že úvahy o „totální mobilizaci“ jakožto uskutečňování první filosofie sklouznou do politických úvah, že by metafysika byla fundována politikou. Naprosto ne; politická vazba je vnějším *projevem*, čili „zdaním“ (Erscheinung), což je termín, který Jünger nabije významem hlavně v následujícím spisu *Dělník*. Nicméně zní v tom explicitní odkaz na Nietzscheho určení povahy „pravdivosti“ jakožto *Schein* – zdání; avšak nezapomínejme ani na Hegelovu vnitřní dynamiku sebe-ukazování ducha, jenž je svou vlastní fenomenologií. Politika jakožto projev mobilizace uskutečňuje aktuální hybnost energie, na kterou jsou všechna jsoucna proměněna v rámci „totální mobilizace“. Mobilizace *částečná* je spjata s monarchií i s občanským zřízením, zatímco *totální* mobilizace ohlašuje panství dělníka, který překonává veškerá státní zřízení a společenské řady tím, co Jünger v *Dělníkovi* nazývá „organická konstrukce“ (organische Konstruktion) vykazující rysy „absolutního režimu“.¹¹ Na částečné mobilizaci se podle Jüngera podílí lid, rozpočet a společenský duch, objem nákladů a výdajů je omezený, vypočitatelný, v částečné mobilizaci se odráží ještě určitý svérázný státní zájem dokumentovaný nadšením dobrovolníků rukujících do válečných vojů.¹² Pro částečnou mobilizaci je tedy charakteristické lokalizování, to že probíhá na určitém území, týká se určité společenské roviny, sleduje provinciální záměry. Oproti tomu totální mobilizace podle Jüngera vyniká neomezeností lokalizace, týká se všech zemí, všech společenských tříd. Branná služba „již není povinností a výsadou pouze vojáků z povolání, nýbrž se stává úkolem (Aufgabe) všech, kdo jsou schopni nést zbraň.“¹³ Totální mobilizace stírá jakékoli závazky, privilegia a vazby. Jejím smyslem totiž je „rostoucí přeměňování života v energii“.¹⁴ Proto musí *rušit lokačně-temporální rámce*, které jsou platné ještě pro částečnou či všeobecnou mobilizaci. Válka, jež uskutečňuje totální mobilizaci, podle Jüngera nabývá charakteru „gigantického pracovního procesu“,¹⁵ ve kterém jde o „absolutní uchopení potenciální energie“.¹⁶ V tom zní dvojí: jednak definitivní vyhocení Aristotelem promyšlené souvislosti ontologického modelu *dynamis-energeia* (*potentia-actualitas*) do podoby „práce“ jakožto dynamismu určování charakter bytí jsoucího;¹⁷ jednak odkaz na Nietzscheho, který razí přesvědčení, že „dělníci by se měli naučit vnímat jako vojáci. Honorář, žold, ale žádný plat! Žádný vztah mezi splatností a výkonem! Nýbrž nastavit individuum *vždy podle jeho způsobu* tak, aby mohlo *podat maximální výkon*, který je v jeho dosahu.“¹⁸ Jedná se o proměnu určení jsoucího, jehož výkladovým modelem se stává „práce“, a zároveň o proměnu určení lidství člověka, jehož výkladovým modelem se stává „figura dělníka“ (die Gestalt des Arbeiters). Jünger proto v souvislosti s určením smyslu totální mobilizace jakožto „absolutní uchopení potenciální energie“ hovoří o „začátku epochy práce“.¹⁹ K tomu, aby veškerá energie mohla být rozvinuta, je podle něho „zapotřebí zbrojení“, kterým se totální mobilizace primárně vyznačuje.²⁰ Válečné vazby a vztahy se tak promění na

vazby pracovní,²¹ v nichž je nárokováno každé (lidské i nelidské) jsoucno jako zdroj (Bestand) potenciální energie. Jsoucno je jakožto jsoucí *nastaveno* na to, aby bylo připraveno *stát okamžitě k dispozici* bez ohledu na lokačně-temporální určení: *stát kdykoliv okamžitě k dispozici pro nasazení* (auf Stelle zur Stelle) se stává „jsoucností“ (*úsia*) jsoucího, tj. Jüngerovo odpovědí na aristotelskou otázku.

3. Totální mobilizace jako uskutečnění vlády nad Zemí

Jünger v pojmu totální mobilizace zahlíží proměnu ontologického výkladového rámce, jehož jevovou stránkou je *technika*: „Totální mobilizace je výrazem nutkavého nároku, jemuž podléhá náš život v epoše mas a strojů. A tak dochází k tomu, že každý jednotlivý život se stává životem dělníka“.²² Technika je pro Jünger mechanismem totální mobilizace, je prostředkem jejího uskutečňování a tedy i prostředkem vztahování se k ní a disponováním jí. Technika je tím, co vzhledem k člověku proměněnému v dělníka Jünger nazývá „*připravenost*“ (Bereitschaft) pro totální mobilizaci.²³ Připravenost pro ni a disponování jejími prostředky podle Jünger rozhodují o vítězství a porážce ve válce.²⁴ Připravenosti je vlastní rys „*automaticnosti*“, který vykazuje akt mobilizování, tj. rys „*stát okamžitě k dispozici*“, takže se tomuto aktu mobilizace nedá vyhnout.²⁵ Proto mluví Jünger o „*nutkavosti nároku*“ a o „*podléhání*“ tomuto nároku. Přijde-li řeč na legitimnost tohoto nároku totální mobilizace, ukazuje se tato jako „*regulativní opatření organizatorického myšlení*“, které disponuje „*svou vlastní zákonitostí*“.²⁶ Konečným a hlavním – ne-li jediným – smyslem totální mobilizace, který legitimuje ji samotnou a její prostředky (technika, válka, masovost, veřejnost), je totiž úsilí o *planetární hegemonii* (Erdherrschaft), což Jünger naplno rozvine až ve studii *Dělník* a co explicitně odkazuje k Nietzscheově koncepci *Nadčlověka jakožto smyslu Země*.²⁷ Totální mobilizace je děním, jímž se uskutečňuje práce jakožto ontologický model určení bytí jsoucího ve smyslu nároku na uchopení a nasazení potenciální energie za „*účelem*“ vlády nad Zemí, čemuž člověk odpovídá *připraveností* na tento nárok ve smyslu proměny v dělníka. Totální mobilizace je jednotou *celkového záměru určení bytí jsoucího v celku* (*svět* ve smyslu disciplíny metafysiky speciální: *cosmologia specialis*) ve smyslu „*práce jakožto smysl bytí jsoucího*“ a *rámcového záměru připravenosti člověka na mobilizaci* (*duše* ve smyslu disciplíny metafysiky speciální: *psychologia specialis*) ve smyslu „*dělníka*“ přitakávajícího prostředkům (technika) dosahování planetární hegemonie. Totální mobilizace jako jednota těchto paralelních záměrů je jakožto první filosofie metafysikou obecnou (*metaphysica generalis*), je nejvyšším a prvním kritériem udílení smyslu, čemuž z tradičních speciálních disciplín metafysiky odpovídá *theologia specialis*; a vskutku Jünger hovoří o tom, že *totální mobilizace je kultovního rázu*.²⁸ *Onto-theo-logický* ráz metafysiky proniká i Jüngerovu koncepci *totální mobilizace*, kdy *logos* je sama technika, kterou dělník používá jako prostředek dosahování planetární hegemonie, *theos* je sama totální mobilizace jakožto střed celého komplexu onto-theo-logické metafysiky; a rysem „*on hé on*“, rysem „*onto-*“ je *práce* jako „*absolutní uchopení potenciální energie*“²⁹ či

„rostoucí přeměňování života v energii“.³⁰ Onto-theo-logický charakter metafysiky ve smyslu *vnitřní jednoty totální mobilizace, práce a dělníka* je ukotven v pozici „vůle k moci“, která je *permanentním*, tj. časový smysl určení bytí jsoucího suspendujícím sebe-překonáváním se, cílícím k naprosté hegemonii za současného přitakání prostředkům tohoto „chtění být více než doposud“. Jünger nejmenuje Nietzscheho, ale vědomě se pohybuje v rámci jeho metafysické pozice završující dějiny západní metafysiky. Totální mobilizace naplňuje Nietzscheův požadavek „velkého stylu“ zakládajícího „velkou politiku“. Nicméně pojem totální mobilizace se tak musí nutně týkat centrálního předpokladu metafysické pozice „vůle k moci“, motivu *nihilismu*.³¹ Nihilismem je nepochopení faktu vynucování si zdrojů stát k okamžité dispozic pod nárokem totální mobilizace, nikoliv – jak by se mohlo zdát – nárok na planetární hegemonii figury dělníka, užívajícího techniky jako prostředku k jejímu dosažení. Nihilismus je vzpírání se onto-theo-logickému základu metafysiky jakožto vnitřní jednotě totální mobilizace, práce a dělníka. Nihilismus je příčinou prohrané války, je to samotná porážka. Válka je totiž podle Jüngerova „tím vlastním prubířským kamenem vlády“, obzvláště válka prohraná.³² Pojem „totální mobilizace“ Ernsta Jüngerova je tak oním dlouhým stínem, který na nás – hluboko do 21. století – vrhá Nietzscheho metafysika, a v němž jsme doposud zahaleni.³³

POZNÁMKY:

1. E. Jünger, *Der Arbeiter. Herrschaft und Gestalt*. Stuttgart 1981.
2. E. Jünger, *Die Totale Mobilmachung*, in: *týž, Sämtliche Werke*, II. Abt., Essays, Bd. 7, *Betrachtungen zur Zeit*, Stuttgart 1980, str. 121-142. Citováno jako TM s čísly stránek.
3. TM 122: „Wir werden uns vielmehr bemühen, einige Daten zu sammeln, die den letzten Krieg, unseren Krieg, das grösste Ereignis dieser Zeit, unterscheidet von anderen Kriegen, deren Geschichte uns überliefert ist.“
4. TM 121: „Es widerstrebt dem heroischen Geiste, das Bild des Krieges in einer Schicht zu suchen, die durch menschliches Handeln bestimmt werden kann.“
5. TM 130.
6. TM 122.
7. TM 122.
8. TM 123.
9. TM 123.
10. TM 124-125.
11. TM 140.
12. TM 124.
13. TM 125.
14. TM 125: „... die wachsende Umsetzung des Lebens in Energie...“
15. TM 126.
16. TM 126.
17. Dokonání aristotelské metafysiky představuje sovětský komunismus v podání V. I. Lenina: „Komunismus je sovětská moc plus elektrifikace celé země...“, in: W. I. Lenin, *Unsere aussen- und innenpolitische Lage und die Aufgabe der Partei* (Rede von 1920). in:

- Ders.: *Werke*. Hrsg. auf Beschluss des IX. Parteitags der KPR(B) und des II. Sowjetkongresses der UdSSR. Bd. 31 April-Dezember 1920. Berlin 1966, str. 414: „Kommunismus ist Sowjetmacht plus Elektrifizierung des ganzen Landes...“ Citováno z M. Heidegger, GA IV. Abt., Bd. 90 *Zu Ernst Jünger*, hrsg. von Peter Trawny, Klostermann, Frankfurt/M. 2004, str. 40. Vynikající Heideggerova analýza komunismu probíhá v GA 90 na str. 230, kde jej Heidegger definuje: „Komunismus je metafysickým procesem, tzn. bytostným zformováním jsoucího v celku, ve kterém se završuje západní věk metafysiky.“ [Kommunismus ist ein metaphysischer Vorgang, d.h. eine Wesensgestaltung des Seienden im Ganzen, in der sich das abendländische Zeitalter der Metaphysik vollendet.] - Další, z těchto úvah vzešlé analýzy metafysického „komunismu“ v Heideggerově stati *Koinon*. *Aus der Geschichte des Seyns*. in: M. Heidegger, GA 69 III. Abt., *Die Geschichte des Seyns*, hrsg. von P. Trawny, Frankfurt/M. 1998.
18. F. Nietzsche, *Kritische Studienausgabe (KSA)*, Bd. 12, *Nachlass 1885-1887*, 9[34], Hrsg. von G. Colli/M. Montinari, München-Berlin-New York 1999, str. 350. (Standardní odkaz má formu: KSA 12.9[34].)
 19. TM 126: „...der Anbruch des Arbeitszeitalters“.
 20. TM 126: „Es ist eine Rüstung bis ins innerste Mark, bis in den feinsten Lebensnerv erforderlich. Sie zu verwirklichen ist die Aufgabe der Totalen Mobilmachung.“
 21. TM 126: „Die Überführung des Arbeitsverhältnisses in das Militärverhältnis“.
 22. TM 128.
 23. TM 129.
 24. TM 131: „Schon in ihm kam es nicht auf den Grad an, in dem ein Staat Militärstaat war oder nicht, sondern auf den Grad, in dem er zur Totalen Mobilmachung fähig war.“ Německo podle Jüngerů prohrálo válku proto, že provedlo pouze částečnou, nikoliv totální mobilizaci, zatímco USA jsou ve všech ohledech zemí nastavenou na totální mobilizaci mas a strojů.
 25. TM 130: „Ein Ausweichen war diesen Massen um so weniger möglich, je mehr ihre Überzeugung in Anspruch genommen wurde“.
 26. TM 135: „Die Totale Mobilmachung als Massnahme des organisatorischen Denkens ist nur eine Andeutung jener höheren Mobilmachung, die die Zeit an uns vollzieht. Dieser Mobilmachung wohnt eine eigene Gesetzmässigkeit inne, mit der das menschliche Gesetz, wenn es wirksam sein soll, parallel laufen muss.“ - Paralelnost lidské zákonitosti Jünger ukazuje na příkladech bolševické diktatury v Sovětském Rusku, fašistické diktatury v Itálii, v islámském fundamentalismu v Turecku (TM 140), jako i na příkladu doceňování lidových mas a masovosti vůbec, na míře zveřejnění všeho dění (TM 141), aby v tom všem spatřoval „napůl groteskní, napůl barbarský fetišismus stroje, naivní kult techniky“ (TM 140).
 27. F. Nietzsche, *Tak pravil Zarathustra*, Olomouc 1995, předmluva 3 (přel. O. Fischer): „Nadčlověk budiž smyslem Země.“
 28. TM 130: „... eine Erscheinung von kultischem Rang ...“
 29. TM 126.
 30. TM 125.
 31. F. Nietzsche, KSA 12.9 [35]: „Nihilismus: schází cíl; schází odpověď na otázku „Proč?“ co znamená nihilismus? – že nejvyšší hodnoty jsou znehodnoceny.“; 12.5 [71], str. 213: „Je to [sc. nihilismus] nejvědeckější ze všech možných hypotéz.“; 12.9 [41]:

„Nakolik by nihilismus, jakožto **popření** jakéhosi skutečného světa, jakéhosi bytí, mohl být božským způsobem uvažování“.

32. TM 125: „Der eigentliche Prüfstein einer Herrschaft ist nicht das Mass des Jubels, der ihr gespendet wird, sondern der verlorene Krieg.“
33. Srv. E. Jünger, *Gestaltwandel. Eine Prognose auf das 21. Jahrhundert*, in: *Die Zeit* Nr. 29 (16. VII. 1993), str. 36.